

Vyživovací povinnost rodičů k dětem, stanovení výživného

1. Může ochránce pomoci ve sporech o určení výživného?

Ne. Ochránce je oprávněn (zjednodušeně řečeno) prošetřit jednání orgánů státní správy, nemůže však zasahovat do soukromoprávních záležitostí, kam patří i stanovení výživného (blíže viz leták [Jak se obracet na veřejného ochránce práv](#)).

2. Kdy soud stanoví výživné?

Soud stanoví výživné:

1. schválením dohody rodičů o plnění vyživovací povinnosti, odpovídá-li tato dohoda zájmům nezletilého dítěte,
2. vlastním rozhodnutím, pokud rodiče či jeden z rodičů neplní dobrovolně svou vyživovací povinnost (i v případě, že rodiče žijí spolu) nebo rozhoduje-li soud o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů.

V případě, že rodiče nejsou schopni výživu svých dětí zajistit, přechází vyživovací povinnost ve většině případů na prarodiče či další předky dítěte (platí, že příbuzní vzdálenější mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li tuto povinnost plnit příbuzní bližší).

Soudní řízení ve věcech nezletilých dětí probíhající u opatrovnického soudu jsou osvobozena od soudních poplatků. Rozsudky stanovící výši výživného jsou předběžně vykonatelné, tzn., že rodič (popř. prarodič či jiná osoba) je povinen platit výživné v určené výši, a to již od okamžiku doručení rozhodnutí, tedy i pokud proti rozsudku podal odvolání, a rozsudek tak ještě nenabyl právní moci.

3. Stanoví se výživné jednou provždy a lze výživné pro dítě přiznat i zpětně?

Ne, výživné se nestanoví jednou provždy, úprava výživného se děje vždy podle stavu, který existuje v době, kdy je soudní rozhodnutí vydáno. Změní-li se poměry, může soud změnit dohodu a rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě, které nenabývalo plné svéprávnosti¹ – výživné může být soudem zvýšeno i sníženo. Za změnu poměrů se považuje např. rozšíření odůvodněných potřeb dítěte (většinou tato skutečnost souvisí s věkem dítěte – dospívající student má větší nároky než kojeneček apod.) či zhoršení, popř. zlepšení finanční a materiální situace povinného (například z důvodu dlouhodobé nemoci, péče o další děti, vzrůstu příjmů apod.).

Pokud existuje odůvodněná potřeba dítěte, osoba, které soud svěří dítě do péče, podá návrh opatrovnickému soudu, v jehož obvodu má dítě bydliště. Příslušný soud zahájí řízení o zvýšení výživného a v rámci řízení přezkoumává, zda se skutečně jedná o takovou změnu poměrů, na jejímž základě dojde ke změně výše výživného. Je nutné mít na zřeteli, že musí jít o změnu poměrů dlouhodobějšího rázu, nikoliv jen o přechodnou změnu, jako je např. krátkodobý pobyt dítěte u druhého rodiče apod.

Výživné pro dítě lze přiznat (rovněž snížit či zvýšit) i zpětně, a to nejdéle za dobu tří let zpětně ode dne zahájení soudního řízení. Dojde-li ke zrušení nebo snížení výživného za minulou dobu pro nezletilé dítě, které nenabývalo plné svéprávnosti, spotřebované výživné se nevrací. Nevrací se ani dávka výživného, která na takové dítě byla splněna na měsíc dopředu, ale dítě před uplynutím měsíce zemřelo.

Výživné se plní především v penězích – v pravidelně se opakujících měsíčních částkách, splatných vždy na měsíc dopředu (pokud soud nerozhodne jinak, nebo se oprávněný s povinným nedohodne jinak), avšak může být realizováno i jinou formou, např. poskytováním bydlení, naturálně apod.

4. Jaká jsou kritéria pro stanovení výživného, k čemu soud přihlíží?

Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného zkoumá soud,

¹ Zletilost se nabyvá dovršením 18. roku života, tímto okamžikem se člověk stává plně svéprávným. Plně svéprávnosti před nabytím zletilosti může nabýt dítě ve věkovém rozmezí 16–18 let uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti rozhodnutím soudu, jsou-li splněny zákonné podmínky.

zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popř. zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Soud přihledne také k tomu, zda povinný o dítě osobně pečuje a k míře, v jaké tak činí, případně se přihledne i k péči o rodinnou domácnost.

Rozsah vyživovací povinnosti je kromě podmínek na straně povinného rodiče určován také majetkovými poměry a odůvodněnými potřebami dítěte, které závisí zejména na jeho věku a zdravotním stavu. Dále se přihlíží k tomu, jakým způsobem se dítě připravuje na své budoucí povolání, k mimoškolním aktivitám, ke koníčkům apod. Platí však, že životní úroveň dítěte má být shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko zásadně předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. Proto připouštějí-li to majetkové poměry povinné osoby, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor. V některých případech může i soud sám učinit opatření k zajištění úspor, a to tak, že sám založí u spolehlivého peněžního ústavu účet a v rozsudku stanoví, jaká část výživného bude placena k rukám osoby, která má dítě v péči, a jaká část bude poukazována na účet spravovaný soudem. Poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte.

Při stanovení výše výživného soud přihlíží rovněž k dalším vyživovacím povinnostem rodiče – další dítě (děti), manžel(ka).

V případech hodných zvláštního zřetele (povinný rodič má pouze sezónní příjmy, značně riskantní podnikání apod.) může soud rozhodnout o povinnosti složit peněžní částku (zálohu) na výživné splatné v budoucnosti. Soud pak učiní další opatření, aby z této zálohy byly dítěti vypláceny jednotlivé splátky odpovídající měsíčnímu výživnému. Na složenou zálohu se hledí jako na majetek povinného a poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte až postupně k jednotlivým dnům splatnosti výživného.

Při určování výživného mohou soudy využít podpůrné tabulky.

Tyto doporučující tabulky mohou soudy používat od května 2010. Tabulky stanoví poměrné části platu určené na výživné jednoho dítěte. Tabulka není závazná, jedná se o pouhou metodickou pomůcku. Soud při rozhodování o výši výživného přihlíží vždy k okolnostem daného případu, mimo jiné zejména k počtu vyživovaných dětí.²

Tabulka předložená Ministerstvem spravedlnosti	
Věk dítěte	Díl z platu připadající na výživné
0–5 let	11–15 %
6–9 let	13–17 %
10–14 let	15–19 %
15–17 let	16–22 %
18 a více let	19–25 %

Pokud se soudním rozhodnutím nesouhlasíte, můžete se svým právním zástupcem zvážit využití řádného opravného prostředku – odvolání. Jestliže soud schválil dohodu rodičů o výši výživného, nejsou rodiče oprávněni podat odvolání do výroku, jímž byla dohoda schválena.

5. Jak vysoké výživné je možné uložit? Je omezena jeho výše?

Výše výživného není zákonem výslovně omezena. Zákonná úprava vymezuje právo dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů, jakožto hlavní zásadu pro určení vyživovací povinnosti (viz výše). Takový stav by měl být zachován, i když dítě žije jenom s jedním z rodičů. Vymezení je nutno chápat v pozitivním i negativním smyslu – je-li rodič, jehož výživné je určováno, v takové životní situaci, která mu zajišťuje nadstandardní životní úroveň, má dítě právo, aby se na této vysoké úrovni podílelo. Má-li tedy rodič vysoké příjmy, může stanovené výživné dosahovat částek i několika tisíc korun měsíčně. Jestliže je životní úroveň rodiče pouze průměrná nebo nižší než

² Při více vyživovaných dětech se procentuální díl z platu připadající na jedno dítě obvykle snižuje.

průměrná, nelze stanovit výživné, které by tuto jeho životní úroveň výrazně přesahovalo, a to ani tehdy, jsou-li potřeby dítěte výrazně zvýšeny.

6. Co když je povinný rodič podnikatel?

Má-li povinný rodič (či jiný povinný předek v případě nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti) příjmy z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmu (podnikatel, výkonný umělec apod.), je povinen soudu prokázat své příjmy předložením všech listin a dalších podkladů pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit soudu zjistit i další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním chráněných údajů. V opačném případě (pokud např. nepředloží své daňové přiznání, peněžní deník, účetnictví, neprokáže charakter svých výdajů apod.) platí, že jeho průměrný měsíční příjem činí 25násobek částky životního minima jednotlivce.

7. Jak se stanoví výživné rodiči, který nepracuje a nemá jiný příjem?

V případě, že povinný rodič nezaviněně nemá možnost ani schopnost plnit svoji vyživovací povinnost k dítěti, vyživovací povinnost soud nemusí stanovit.

Jestliže by se rodič záměrně vyhýbal práci, nespolupracoval s příslušným úřadem práce apod., mohl by soud vycházet při hodnocení možností a schopností takového rodiče z potenciality příjmů, tzn., kolik by asi činil jeho příjem, kdyby pracoval ve svém oboru, nebo z toho, kolik vydělával, než se vzdal bez důležitého důvodu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti nebo jiného majetkového prospěchu.

Pokud je povinný rodič ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vymezuje, kolik lze z výdělku povinného použít na úhradu výživného. Jestliže takový rodič nemá výdělečné a majetkové možnosti buď proto, že je neschopen k práci, nebo proto, že mu správou věznic nebyla práce přidělena, nelze mu za takovou dobu ukládat placení výživného. Pokud je ovšem povinný rodič odsouzen za trestný čin zanedbání povinné výživy, je v takovém případě nutné ponechat i po dobu výkonu trestu odnětí svobody stanovené výživné v dosavadní výši, nesvědčí-li tu jiné okolnosti pro jeho změnu.

8. Jak je tomu s prací a výdělkem povinného rodiče v členském státu Evropské unie?

Přestěhováním plátce vyživovací povinnost nezaniká. Vydělá-li si povinný rodič v cizině více než doma, má osoba, které je dítě soudně svěřeno do péče, právo žádat u soudu v ČR zvýšení výživného.

9. Jak dlouho trvá vyživovací povinnost?

Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, než jsou děti schopny se samy živit (předpokládá se stav odkázanosti na straně dítěte). Schopnost samostatně se živit bývá interpretována jako schopnost samostatně uspokojovat všechny své potřeby (hmotné, kulturní, bytové). Schopnost samostatné obživy dítě získává tím, že si po absolvování studií nebo jiné přípravy na budoucí povolání najde odpovídající pracovní uplatnění. V občanském zákoníku není uvedena žádná věková hranice, kterou by vyživovací povinnost rodičů k dětem byla omezena. Nezletilost dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti, je významná pouze v tom smyslu, že do dovršení zletilosti dítěte může být zahájeno řízení o určení výživného u soudu i bez návrhu, zatímco po dosažení zletilosti je soudní řízení zahájeno pouze na návrh oprávněného – zletilého dítěte. Přitom platí, že výživné pro nezletilé dítě může soud podle vlastní úvahy proti požadované částce zvýšit, popř. snížit, u zletilého dítěte je však vázán žalobním návrhem. Rozhodující nutně není ani dosažení věku 26 let – tato hranice se uplatňuje pouze při výplatě dávek státní sociální podpory.

Jestliže dítě uzavře manželství, vznikne vyživovací povinnost mezi manželi, přičemž vyživovací povinnost rodičů k tomuto dítěti zaniká. Pouze v případě, že jsou např. oba manželé studenti, zůstává podpůrně zachována vyživovací povinnost rodičů, popř. jiného předka dítěte.